

УДК 821.161.2.09: 329.17

К 84

Богдана КРУГЛІЙ

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ, ПОЛІТИЧНА СВОБОДА ТА ШЛЯХИ ДО НЕЇ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

У статті розкрито багатство підходів до визначення поняття національної ідеї українськими філософами XIX – XX ст. Проаналізовано роль національної ідеї у процесі поступу українського народу до свободи у творчості І.Франка та визначено необхідність врахування культурного надбання українського народу у становленні незалежної держави.

Ключові слова: національна ідея, свобода, національна свідомість, державний устрій, культурна спадщина.

У час становлення української держави особливо актуальною є проблема національної ідеї: духовно-консолідуючого чинника українського суспільства. Отже, важливим для ефективності націотворчих процесів є осмислення творчого доробку щодо цієї проблеми визначних діячів української філософської думки. **Актуальність** цієї статті зумовлена необхідністю осмислення сутності національної ідеї та її ролі у політичному житті держави, адже без формування національної свідомості українського народу, без виходу з культурної та соціальної кризи неможливе подолання економічних та політичних проблем. Особливо актуальним, з огляду на сказане, є дослідження змісту та сутності національної ідеї у філософсько-культурологічній спадщині Івана Франка, адже до питання змісту та ефективності феномена національної ідеї він повертався упродовж усього творчого життя.

У творчій спадщині І.Франка велика увага зосереджена на аналізі історичних концепцій державного устрою з метою віднайти оптимальний варіант соціально-політичної організації

суспільного життя. Дослідники творчості філософа відзначають його інтерес до соціальних проблем, розв'язання яких І.Франко-соціолог пов'язує із націотворними ідеями та їхньою здатністю ефективно впливати на свідомість і практичні дії членів суспільства. Зокрема, як відзначає А.Брагінець, І.Франко виносить суворий осуд визиску трудящих мас Галичини, безправному політичному та економічному становищу, апелюючи до свідомої частини галицьких українців [1, 192]. А.Брагінець розглядає національне питання у працях І.Франка не як необхідну умову добробуту та процвітання нації, а лише як один з елементів боротьби з поневоленням, такими ж, як ліквідація панування експлуататорських класів, безправності народних мас та політичного гніту для забезпечення всебічного політичного і духовного розвитку особи та всесвітньої дружби всіх людей [Див: 1, 235].

А.Пашук, аналізуючи філософські погляди І.Франка, наголошує, що письменник поставив питання про творення української нації як актуальну, життєво необхідну історичну вимогу майбутнього існування України і українського народу [11, 198]. Він осмислює поняття національної ідеї у творчості І.Франка як провідну перспективу розвитку українського народу, адже для І.Франка соціально-економічний і політичний розвиток невід'ємний від національного питання [11, 218]. А.Пашук відзначає, що твори письменника спрямовані на піднесення національної свідомості народу, його патріотичного духу, водночас не повністю розкриває роль інтелігенції у справі поступу народу до свободи та її внесок у відродження української національної ідеї шляхом засвоєння національних і світових набутоків культури.

Дослідники світогляду письменника констатують, що благополуччя українського народу, свобода держави – економічна, політична, соціальна – є пріоритетними в його творчості.

Про актуальність осмислення проблеми “національна ідея” свідчить інтерес до неї М.Драгоманова, Лесі Українки, В.Винниченка. У II пол. XIX ст. вона визначалася як одна з найактуальніших у свідомості демократичної інтелігенції.

Мета цієї статті – довести, що у творчості І.Я.Франка поняття “національна ідея” безпосередньо пов’язане з пошуком найдосконалішого способу організації суспільного життя українського народу, де особа свobodно реалізує себе як свідомий суб’єкт творчості.

Ще в працях П.Куліша та М.Костомарова поняття “національна ідея” осмислюється у контексті питання щодо утвердження самостійності держави, підняття національної свідомості, взаємодії інтелігенції з народом. М.Костомаров впевнений, що, хоча Україна і “роздerta” між двома державами, вона не мертва, а чекає свого часу, щоб прокинутися і повстати. Дослідник визначає основні риси української суспільності, які, на його думку, заважають створити незалежну сильну державу. “Непостійність”, “недостача виразної мети”, “пошук чогось нового і руйнування недоробленого”, перевага особистого над громадським – ось чинники, що зумовлювали “розклад громадських зв’язків, вир стремлінь, котрі немов те колесо крутили народним історичним життям” [7, 212].

П.Куліш стверджує, що прогрес можливий лише “при світлі науки”, коли народ перестане бути “нерозуміючим натовпом”. Для цього інтелігенції потрібно не тільки черпати знання з простонародного українського життя, що містить цілий світ самостійних понять, сліди слов’янської старовини та надзвичайно цікаві залишки історичного буття народів, що можуть стати самостійною наукою. Не менш важливо, що свідомі нація не може залишати поза увагою все, що вироблене іншими суспільствами й народностями. Однак благ для свого народу потрібно очікувати лише від “розвитку його власних моральних сил та збільшення засобів до життя на його рідному ґрунті” [8, 220].

М.Драгоманов, досліджуючи національні рухи італійців і німців, наполягає, що сама думка про національність не може довести людей до волі і правди, а потрібно шукати “вищої правди”, яка би мирила всі національності – це “всесвітня людськість”, яка признає всіх людей однаковими і рівними, яка стоїть вище від нації і віри [4, 469]. Його мета побачити об’єднання освічених, добрих і чесних людей не тільки в нашій

державі, але і в сусідніх країнах навколо праці для волі, освіти і добробуту всіх людей. Він завжди боровся проти роз'єднання, яке вносить неволя, нещасття, й сліпе самолюбство, навіть, коли ці сили вкриваються одежами народолюбства. Він вважає, що питання політичні, культурні, соціальні мають свої завдання такі ж важні як національні і для яких національності можуть бути тільки ґрунтом і формою варіацій. Досліджуючи співвідношення національного і інтернаціонального, М. Драгоманов резюмує, що в процесі розвитку наукова праця, освіта, література, культура виходять з національних рамок.

Леся Українка в праці “Державний лад” піднімає питання про волю держави та кожної окремої людини. Найвільніша держава це та, в якій люди мають всі людські і громадянські права. Усі, на думку письменниці, здатні жити “по волі”, не здатні лише діти або мало учені, темні, – але “діти можуть вирости, темні просвітитися, тоді не здатні до волі стануть здатними”. Леся Українка ствердно наголошує: щоб уміти жити по волі, а не по сваволі, треба вчитися [9, 221]. У праці “Хто з чого жиє” пропонується шлях до визволення з неволі, який полягає в об'єднанні робітників у громади, гуртки та товариства для зборів, допомоги потребуючим робітникам, просвіти. І коли робітники тямитимуть “себе, своє право і свою силу” тоді настане час для визволення з неволі [9, 131].

Д. Донцов у праці “Дух нашої давнини” робить спробу проаналізувати роль інтелігенції – “провідної верстви в житті народу”. Він бачить її призначення в тому, щоб бути “духом оживляючим суспільство”, носієм “каталітичної сили”, “творчої енергії”. Однак вважає, що в реальності її кругозір обмежується колом буденних дрібних матеріальних інтересів. Їй притаманні дрібні слабості, а отже вона не може відстоювати інтереси народу. Така еліта вбиває дух, яким “одушевляється” вся суспільність, робить з “національного життя велику брехню, а з нації живий труп” [5, 324]. Д. Донцов вважає, що їй бракує духа геніальних задумів, смілих формуючих ідей, героїчних рішень, незнищенної енергії до їх втілення в життя, шляхетного віддання великим, не дрібним, планам. Без цих невід'ємних рис неможливо втілити національну ідею в життя, а всі форми державного устрою стають “мертвими спогадами живих колись речей”.

В.Винниченко відстоював культурно-національну автономію України, а згодом еволюціонував до відродження української державності. На його думку, національна свідомість і любов до своєї нації не знають ні класу, ні партій. А інтернаціоналізм, який вимагає “зречення своєї національності й розчинення в абстрактній масі людськості, є абсурдом, злочинною пропагандою самогубства, убивання життя в собі. Але інтернаціоналізм як сполучення всіх національних сил людськості, як кооперація народів є вищим розвитком національного чуття, вищим шаблоном поступу людськості” [3, 334]. Тобто, В.Винниченко обстоює гармонійний зв'язок національного і вселюдського в культурі як плідний шлях духовного розвитку нації.

У контексті окреслених підходів до розуміння поставленої проблеми особливо великий науковий інтерес становить позиція Івана Франка. Про її актуальність у творчій спадщині великого Каменяра свідчить звертання до неї упродовж усього життя: від юнацьких років до останніх днів життя. Національна ідея розглядається письменником як джерело розвитку і поступу, передумова творення духовних скарбів.

Олексій Вертій вважає, що національна ідея мислилася І.Франком не лише у плані теоретичної розробки, а й у плані практичного здійснення, тобто формування світогляду представників різних верств українського суспільства, їх практичну діяльність на шляху історичного поступу народу до свободи [2, 142].

Франко-філософ і суспільствознавець доводить, що національна ідея реалізується через освітню, громадську діяльність, коли народ усвідомлює себе окремою нацією, гідною свободи та поваги, розуміє необхідність самовизначення. Тоді можна говорити про нього як про єдину спільноту, яка свідомо вибирає свою долю. Д.Павличко стверджує, що у творчості І.Франка “росте і розвивається ідеалістичний погляд на народ як передусім творця культурних, духовних, інтелектуальних вартостей, що створюють націю” [10, 109].

Культура народу органічно і глибинно пов'язана з духовним надбанням людства і кожного члена суспільства. Здійснюючи філософську рефлексію над національною ідеєю,

О.Забужко вважає, що зародження національної класичної культури починається ще у “поміщицький” період за часів Кирило-Мефодіївського товариства, від Куліша та Шевченка з його орієнтацією на народну мову та етнокультурну. Продовження вона знаходить під час громадівському руху 70-х рр. XIX ст. з його потужною культуротворчою спрямованістю і досягає вершини розвитку у “франківський період”, який, на її думку, має вирішальне переломне значення для самоусвідомлення нації: “сходження її до самої себе в культурі і через культуру” [6, 14]. Основним змістом цього періоду було витворення в поза державних умовах зрілої, “адекватної капіталістичним темпам суспільного розвитку української нації, як окремишнього свідомого та самосвідомого суб’єкта історії” [6, 16].

У своїх суспільно-політичних працях І.Франко здійснює аналіз передумов, за яких народ підніметься до свідомого засвоєння не тільки національних, але і світових духовних скарбів. Він кидає виклик тій частині суспільності, представники якої в національному пориві хочуть відмежуватися від набутків світової культури, особливо російської. І.Франко впевнений, що коли “твори літератур європейських нам подобалися, порушували наш смак естетичний і нашу фантазію, то твори росіян мучили нас, порушували наше сумління, будили в нас чоловіка, любов до бідних і покривджених” [15, 186]. М.Драгоманова також хвилювала ця проблема, оскільки, на його думку, російське письменство є найбільш цікавим для світової спільноти через свою космополітичність у замірах і думках, водночас “по одежі тих думок, по пригодам, яке воно описує, це письменство само собі виходить національне і осібне” [4, 474]. Він дає поради українським письменникам: щоб вийти на світовий рівень, стати цікавим для європейського читача потрібно “покинути туманне й шкідливе національство” і обговорювати ті справи, які турбують все людство. Національна ідея тільки тоді зможе реалізуватися в народі, коли перестане бути обмеженою, а піднімається на міжнародний рівень через літературу, через набуток культурного життя відкриється для світової спільноти. Якби інтелігенція була більш працьовитою, то могла б скористатися інтересом західних народів до Росії і

запропонувати їм переклади кращих творів наших письменників для того, щоб поступово виводити здобутки нашої культури на світовий рівень. М. Драгоманов впевнений, що незнання інтелігенцією хоча б двох-трьох західноєвропейських мов обмежує їхній світогляд, не дає вийти на світовий рівень, ознайомитися із здобутками світової культури.

І. Франко у статті “Формальний і реальний націоналізм” наголошує на важливості розвитку народності у всіх її “питомих формах” (мові, звичаях, одежі тощо). Водночас він стверджує, що це лише один із проявів розвитку народу, поряд з такими як розвиток економічний, громадянський, освітній. Розвиток народності без “розвою живого народу, його добробуту, освіти, рівності громадської і прав громадянських є або пустою мрією, доктриною або штучним, тепличним витвором” [15, 179].

Основна роль інтелігенції, як вихідців з народу, виразника його стремлень і прагнень – зосереджувати свою діяльність на розвитку економічному, громадянському, освітньому, і, як результат, на збереженні мови і традицій народу. І. Франко впевнений, що нація, яка не має політичної волі, помирає з голоду, в котрій 90% не вміють ні читати ні писати, – така нація потребує “хліба, азбуки і конституції; театрами, концертами, “національними” романсами й поезіями дуже мало їй можна прислужитись” [15, 180].

У статті “З Новим Роком” (1897) І. Франко здійснює аналіз причин млявості національного політичного життя. Його боляче вражає відсутність можливості дати щось для народу, який “ловить кожне слово” і “горнеться до боротьби за справедливість”. Між тим всі політичні дії для народу з боку інтелігенції він вважає “дилетантськими та мізерними”. Інтелігенція не вміє заслужити довіру людей, стати їх провідником і разом з народом бути “організованою, дисциплінованою силою, а не безладним стадом” [12, 395].

Іван Франко з болем констатує, що справді національно свідомої інтелігенції український народ не має, тому необхідно її формувати, підготувати широко освічену, твердої волі громаду, котра зможе з щирим почуттями піти в народ, але “заразом зможе сильними руками порятувати його, широкою наукою просвітити його”. Тільки за умови невтомної праці свідомої

інтелігенції можуть так скластися обставини, що вдасться підняти народ для “смілої і рішучої акції в імені його власних потреб і ідеалів, і то таких, які він в тій хвили добре розуміє і живо відчуває” [16, 366]. На думку письменника, оволодіваючи знаннями, духом народним, інтелігенція зможе стати невіддільною його частиною, жити з ним як рівний серед рівних, власною працею і життям бути йому прикладом. Вона (інтелігенція) повинна, “як та культурна і освітня закваска, прийняти весь організм народу і привести його до живішого руху, до поступового зросту” [17, 148]. Інтелігенція повинна постачати в народ, “пересаджувати сквапно на наше поле” нові думки, нові ідеї, досягнення людського розуму, все, що прояснює людський світогляд, робить людську працю легшою, людське життя щасливішим, дарує світло, свободу, щастя. Її завдання, як ядра українського народу, черпати духовні скарби народу та перетворювати їх на загальнолюдські надбання [Див. : 17, 149].

Водночас І.Франко безпосередньо звертається до простого народу: своїми поетичними творами він прагне закликати його до боротьби за свободу. Поетична форма – це спосіб пробудити свідомість поневолених, апелюючи до їх почуттів. Яскраво змальовуючи страждання людей, втрату національної ідентичності, покірність долі, він прагне пробудити у них усвідомлення свого соціального, економічного, політичного приниження. Письменник бачить поневіряння свого народу і бажає навіть вмерти, тільки “щоб не чуть в серці пекучого болю, // Людської муки не бачити скрізь!” [13, 32]. Він описує важке життя, непомірні податки і знуцання панів, “... бідність, сльози вічні, труд безсонний в болі і в натузі, чорний хліб, спів жалібний, мов вітри долішні!” У циклі поезій “Веснянки” проводиться паралель між красою весняної природи, яка позбувається зимового сну і повертається до вільного життя, і тяжкою долею українського народу, який не має сили, щоб скинути з себе панський гніт і покірною приймає всі випробування і знуцання. Весна пробуджує в серці поета бажання до життя і боротьби, він сподівається, що оклик: “Лиш боротись, значить жить...” буде почутий і його братами.

У циклі “Скорбні пісні” наголошується, що причиною скорбних поезій і дум є народна неволя, а водночас і неволя його власна, бо поет не може бути свободним тоді, коли його народ поневолений. Інколи поета охоплює зневіра в можливість перемоги для свого народу і він чекає “...що з земної утроби // Ось-ось прорветься огонь страшний // І вміть спалить всю землю тую // З всіма неправдами її”, і тільки за такої умови “чиста, в невичерпній силі, // Засяє правда й воля в нім” [13, 40]. У його душі відбувається боротьба між звичайними вселюдськими прагненнями радості та щастя і усвідомлення того, що він “слуга нещасних” і зобов’язаний працювати для них “словами і руками”.

У поемі “Каменярі” висловлена ідея щодо мети життя: праця і боротьба на благо народу: “Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі, // І щастя всіх прийде по наших же кістках”. Не заради слави, чи похвал, вони стали “рабами волі”, “каменярами на шляху поступу”, а заради рідної країни вони жертвують сімейним щастям, радостями, здоров’ям і життям [13, 66].

У творі “Гриць Турчин” І.Франко кидає заклик своєму народу, кличе його до навчання і боротьби, бо наближається час бою за звільнення від політичного та соціального поневолення. Ліричні переживання поет поєднує із закликом до боротьби за пробудження свідомості, національної гідності, проти духовного рабства і темноти. Він бачить, що повсюди “нівечиться правда і всюди панує брехня”, але вірить, що джерело правди є у серцях кожного свідомого українця, що з допомогою чесної думки і праці правда постане “мов дерево зимою, яке пускає нове коріння”, постане з лицемірства і зла [13, 56]. Єдиний ворог правди – це супокій, і ті, хто прагнуть до нього в часи війни та бою – зрадники, які зневажили ідеали правди і добра, свої особисті проблеми поставили на перше місце, тоді як у кожного громадянина завжди на першому місці повинні бути ідеали народу. Такі люди негідні називатися патріотами, а також “цілим чоловіком”, до образу якого, поет неодноразово звертається в своїх творах. На його думку – це людина, яка “...любить, терпить // В кім кров живо кипить, // В кім надія ще лік, // Кого бій ще манить, // Людське горе смутить, // А добро веселить, – // Той цілий чоловік” [13, 25]. Тільки такі люди здатні досягнути

глибину національної ідеї, прийняти страждання і смерть за свою країну і свій народ.

Але в країні, яка більшу частину своєї історії була частиною інших держав, де народ не відчуває своєї духовної єдності, національна ідея втілюється перш за все у політичних доктринах для боротьби за свободу та незалежність. Для нації важливо не просто вміти об'єднатися в боротьбі за незалежність, а, свідомо обравши шлях суспільно-політичного розвитку держави, бути відповідальною за свій вибір і не зупинятися на шляху поступу до свободи.

О.Вертій вказує на основні етапи розв'язання фундаментальних проблем, які визначали духовні основи національної ідеї, запропоновані І.Франко: усвідомлення українським народом кінцевої мети руху на шляху до поступу, боротьба проти гноблення; а також вивільнення закріпаченої енергії мас, шляхом виведення народу на вищі шаблі соціального, політичного та духового життя, утвердження нації як рівної серед рівних у світовому співтоваристві [Див. 2, 143].

На думку О.Забужко, І.Франко передбачав, що “зміни, котрі відбуваються у надрах старих імперій, будуть глобальними, і що далі доля України цілком залежатиме від того, наскільки вона сама, як колективний суб'єкт, виявиться дозрілою, дорослою дослівно: до-рослою – до самовладного і самодіяльного історичного життя” [6, 60].

Тому постає питання щодо створення найоптимальнішої соціально-економічної моделі суспільного устрою, що дозволяє народу розгорнути творчий потенціал на усіх рівнях духовного життя: наука, освіта, виховання. Цей бік проблеми у контексті національної ідеї найбільш ґрунтовно в українській філософській думці осмислена саме в творчості І.Франка.

Національна ідея полягає у подоланні усіх форм соціального і духовного рабства, завдяки чому людина поглиблює свободу своїм буттям. Боротьбу за свободу І.Франко розуміє і як працю над самим собою, щоб через знання, гартування волі стати серйозними, свідомими, повними любові до свого народу людьми, здібними виявляти любов не словом, а невтомною працею. Таких людей потребує кожна історична доба, а особлива потреба в них буде, коли “нашій Україні

перший раз у її історичнім житті всміхнеться хоч трохи повна горожанська і політична свобода” [Див. 14, 409].

І.Франко все своє життя присвятив боротьбі за кращу долю свого народу. Він не тільки закликав скинути з себе поневолення, позбутися рабської покірності, невігластва, але водночас докладав зусиль, щоб, проаналізувавши всі можливі шляхи суспільного розвитку, вказати вірний шлях своєму народу до політичної і особистісної свободи. Відсутність свободи у душі кожного громадянина неминуче приведе до поневолення держави. Його соціально-політичні праці і нині служать орієнтиром на шляху до здобуття свободи.

Література

1. Брагінець А. Філософські та суспільно-політичні погляди Івана Франка / А.Брагінець. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1956. – 410 с.

2. Вертій О Виміри української національної ідеї великого Каменяря / О.Вертій // Дзвін. – 2007– №8 – С. 140 – 149.

3. Винниченко В. Відродження нації / В.Винниченко// Історія української філософії: Хрестоматія. // Упорядник М.В.Кашуба – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2004. – С. 329 – 334.

4. Драгоманов М Чудацькі думки про українську національну справу / М.Драгоманов // Вибране. – К. : Либідь, 1991. – С. 461 – 559.

5. Донцов Д. Дух нашої давнини /Д.Донцов // Історія української філософії: Хрестоматія. // Упорядник М.В.Кашуба – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І.Франка, 2004. – С. 323 – 325.

6. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст / О. Забужко – К. : Основа, 1993. – 167 с.

7. Костомаров М. Дві руські народності / М.Костомаров // Історія української філософії: Хрестоматія. // Упорядник М.В.Кашуба – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І.Франка, 2004 – С. 209 – 212.

8. Куліш П. Простонароддя в українській словесності / П.Куліш // Історія української філософії: Хрестоматія. // Упорядник М.В.Кашуба – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І.Франка, 2004. – С. 213 – 221.

9. Леся Українка // Зібрання творів у 12-ти томах – Т.8 (Літературно-критичні та публіцистичні статті) – К. : Наук. думка, 1977. – 314 с.

10. Павличко Д. Іван Франко – будівничий української державності / Д.Павличко // Українська мова та література в середніх школах, гімназіях та ліцеях – №6 – 2006. – С. 106 – 122.

11. Пашук А. Філософський світогляд І.Франка / А.Пашук // Монографія МОНУ ЛНУ ім. І.Франка – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2007. – 432 с.

12. Франко І. З Новим Роком (1897) / І.Франко / Вибрані твори у 3-х томах. Літературознавство, публіцистика / Ред. колегія Скотний В. та інші, упор. Баган О. – Дрогобич : Коло, 2004. – С. 394 – 404.

13. Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1976. – Т.1. – 503 с.

14. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіж / І.Франко // Зібрання творів. У 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 45. – С. 401 – 409.

15. Франко І. Формальний та реальний націоналізм / І.Франко // М.Возняк З життя і творчості І.Франка – К. : Вид-во академії наук УРСР, 1955 – С. 178 – 188.

16. Франко І. Теперішня хвиля а Русини / І.Франко // Вибрані твори у 3-х томах. Літературознавство, публіцистика/ Ред. колегія Скотний В. та інші упор. Баган О. – Дрогобич : Коло, 2004. – С. 364 – 368.

17. Франко І. Чи вертатись нам назад до народу? / І.Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 45. – С. 140 – 151.

Богдана Круглий. Национальная идея, политическая свобода и пути к ней в творчестве Ивана Франко. В статье раскрыто богатство подходов к определению понятия национальная идея украинскими философами XIX – XX веков. Проанализирована роль национальной идеи в процессе продвижения народа к свободе в творчестве Ивана Франко и определена необходимость учитывать культурное наследие украинского народа в процессе становления независимого государства.

Ключевые слова: национальная идея, свобода, национальное сознание, государственный строй, культурное наследие.

Bohdana Kruhlii. National idea, political freedom and ways to it in Ivan Franko's works. The article deals with diversity of approaches to defining the notion of national idea by Ukrainian philosophers of the 19-20th centuries. The role of the national idea in the movement of the Ukrainian people to freedom in Ivan Franko's

works is analyzed and the necessity of taking into account the cultural heritage of the Ukrainian people in the process of establishing of an independent state is shown.

Key words: national idea, freedom, national consciousness, statehood, cultural heritage.